

3.5.5 Speciale voorvoegsels

Regel

We schrijven een streepje in samenstellingen die beginnen met *adjunct-*, *aspirant-*, *assistent-*, *bijna-*, *chef-*, *collega-*, *ex-*, *interim-*, *kandidaat-*, *leerling-*, *meester-*, *niet-*, *non-*, *oud-*, *Sint-* of *substituut-*, mits deze woorden een nadere kwalificatie geven van wat in het tweede deel genoemd wordt.

Voorbeelden:

- > adjunct-directeur
- > aspirant-koper
- > assistent-resident
- > bijna-botsing
- > chef-kok
- > collega-bankier
- > ex-geliefde
- > interim-voorzitter
- > kandidaat-notaris
- > leerling-fietsenmaker
- > meester-glasblazer
- > niet-roker
- > non-agressie
- > oud-leerling
- > Sint-Franciscus
- > substituut-officier

❗ **Let op:** na *meester* schrijven we alleen een streepje als het betekent: de belangrijkste, de eerste van de genoemde beroepsgroep. Als *meester* betekent: iemand die zeer bedreven is in het genoemde, komt er geen streepje. Vergelijk:

- > meester-opzichter
- > meesteroplichter

❗ **Let op:** we schrijven geen streepje in:

- > interimkantoor ['uitzendbureau']
- > kandidaatstelling
- > leerlingvolgsysteem
- > oudoom

want hier geeft het eerste deel geen nadere kwalificatie van het tweede deel.

Vraag

Wat is juist: *vicevoorzitter* of *vice-voorzitter*?

Antwoord

Juist is: *vicevoorzitter*.

Uitleg

Vicevoorzitter is een gewone samenstelling, die we als één woord schrijven. Weliswaar is er een rijtje voorvoegsels zoals *adjunct-*, *ex-* en *interim-* die een streepje opleveren als ze worden gebruikt in een samenstelling, maar *vice* (en ook bv. *semi*) hoort daar niet bij.

3.5.6 Speciale achtervoegsels

Regel

We schrijven een streepje in bepaalde samenstellingen die eindigen op: *-fiscaal*, *-generaal*, *-testamentair* en *-verbaal*. Voorwaarde is dat het tweede deel van de samenstelling het eerste deel nader kwalificeert.

Voorbeelden:

- > advocaat-fiscaal
- > advocaat-generaal
- > executeur-testamentair
- > gouverneur-generaal
- > proces-verbaal

Een opvallend kenmerk van deze groep woorden is dat in het meervoud het eerste woorddeel de meervoudsuitgang krijgt: *advocaten-fiscaal*, *gouverneurs-generaal*. Zie 8.5.1.

! **Let op:** we schrijven geen streepje in:

- > brigadegeneraal
- > parafiscaal

want hier geeft het tweede deel geen nadere kwalificatie van het eerste deel.

► kabinet-Kok

Regel

We schrijven een streepje in samenstellingen die beginnen met woorden als *regering*, *commissie*, *rapport*, *wet*, *werkgroep*, *affaire* enz., gevolgd door een naam.

Voorbeelden:

- > kabinet-Rutte-Verhagen
- > regering-Den Uyl
- > proces-Dutroux
- > rapport-Donner
- > werkgroep-Visser
- > zaak-Wilders

3.5.7 Woordgroepen met streepjes

Bepaalde woordgroepen komen zo vaak voor dat ze een eigen betekenis zijn gaan ontwikkelen. Een voorbeeld in het Nederlands is *kruidje-roer-mij-niet*. Opvallend vaak hebben zulke verzelfstandigde woordgroepen de vorm van een gebod.

Regel

Vzelfstandigde woordgroepen van het type *kruidje-roer-mij-niet* schrijven we met streepjes tussen de woorden.

Voorbeelden:

- > blijf-van-mijn-lijf
- > doe-het-zelf
- > half-om-half
- > jan-van-gent
- > juffertje-in-'t-groen
- > lach-of-ik-schiet
- > lelietje-van-dalen
- > spring-in-'t-veld
- > staakt-het-vuren
- > vergeet-mij-nietje

Wanneer achter zo'n verzelfstandigde woordgroep nog een zelfstandig naamwoord komt, schrijven we dat eraan vast:

- > blijf-van-mijn-lijfhuis
- > doe-het-zelfzaak
- > lach-of-ik-schietshow

3.5.8 Woorden in zelfnoemfunctie

Van een woord in zelfnoemfunctie spreken we als een woord naar zichzelf verwijst. Dat is bijvoorbeeld het geval in 'het woord *fiets*'. *Fiets* wordt hier in zelfnoemfunctie gebruikt.

Regel

Samenstellingen met een woord in zelfnoemfunctie krijgen een streepje.

Voorbeelden:

- > het-woord
- > ik-roman
- > ja-stem
- > jij-bak
- > jij-vorm
- > nee-uitslag
- > wij-gevoel

3.5.9 Facultatief streepje

In de voorgaande paragrafen zijn verschillende soorten samenstellingen besproken die altijd met een streepje moeten worden geschreven.

Maar ook als zo'n streepje niet verplicht is, is het soms handig om het toch te schrijven. Dat mag altijd. Als een woord onleesbaar dreigt te worden, is het zelfs beter om zo'n facultatief streepje te zetten. Voorbeelden:

volgens de regel

donkergele-ochtendurineklachten
 glijijzer
 prefabelementen
 putoptie
 socialezekerheidsstelsel
 vliegendeteringepidemie

met facultatief streepje

donkergele-ochtendurineklachten
 glij-ijzer
 prefab-elementen
 put-optie
 sociale-zekerheidsstelsel
 vliegende-teringepidemie

3.6 Streepje of trema?

3.6.1 Welk scheidingsteken?

Een speciaal probleem doet zich voor als in een woord twee of meer klinkers op elkaar volgen. Soms vormen zulke klinkers samen één klank (bv. in *ruisen*, *zee* of *knielen*), maar in andere gevallen moeten ze juist niet samen als één klank worden uitgesproken: *ruïne*, *zee-egel*, *knieën*).

Zoals uit bovenstaande voorbeelden blijkt, bestaan er twee tekens om klinkercombinaties te scheiden en zo te voorkomen dat ze onbedoeld als één klank worden gelezen:

- het trema;
- het streepje.

Regel

Om het onbedoeld samen lezen van klinkers te voorkomen, gebruiken we een streepje in samenstellingen en een trema in andere woorden.

Een samenstelling is een woord dat:

- uit meerdere delen bestaat en
- waarvan de samenstellende delen elk ook los een bestaand woord vormen.

Ook voorvoegselachtige woorddelen als *anti-*, *contra-*, *pro-* en *pseudo-* worden als los bestaande woorden beschouwd. Woorden als *antivoetbal* en *pseudogeleerde* beschouwen we in wat volgt dus ook als samenstellingen.

Voorbeelden:

Samenstelling, dus streepje

anti-intellectueel
 bio-energie
 menu-idee
 na-apen
 politie-inspecteur
 zee-egel

Geen samenstelling, dus trema

beëindigen
 druïde
 geëvenaard
 poëet
 ruïne
 smeuiġ

❗ **Let op:** *beëindigen*, *geëvenaard* en *smeuiġ* zijn geen samenstellingen. Ze bestaan weliswaar uit meerdere delen, maar die delen komen niet allemaal los voor als bestaand woord. *Be-*, *ge-* en *-ig* zijn immers geen woorden met zelfstandige betekenis.